

svarande annan kammare samt uthus efter nödigt behof, enligt ortens bruk;

bränsle: det behöfliga för boställsrummen och ekonomibehof;

kofodret: efter mot vanlig utfodring svarande stråfoder för en ko;

planteringsland: minst tre kvadratrefvar dertill duglig jord invid eller i närheten af lärarens bostad; samt

der detta icke lemnas, läraren må efter uppskattning därför erhålla ersättning.

Ehuru icke folkskolelärarnes pensionering direkt berörer sjelfva undervisningslagen, men då undervisningen och gagnet af densamma står i nära beroende af lärarens krafter, och det på ett så nära sätt, att, om undervisningslagen är aldrig så ändamålsenlig, skolgången den ordentligaste, och inspektionen den noggrannaste, en god för lifvet gagnande allmän folkundervisning dock ytterst beror af den kraft och den energi, som läraren besitter, och då han, enligt naturens lagar, icke kan ända till sextio års ålder vara i besittning af den själskraft, som en lärare verkligen behöfver för att fylla sin plats, torde samhällets eget intresse fordra en afkortning af berörde lärares tjänste- och lefnadsålder för erhållande af deras lilla pension.

N:o 198.

Af Herr **R. Ehrenborg**: *Med förslag till ändringar i 9, 13, 16, 18, 23 och 33 §§ af gällande Riksdags-ordning.*

Då vårt nya representationsskick ännu icke hunnit så länge fungera att man fullt klart kan bedöma dess verkningar, så torde för någon tid

böra anstå med förslag till ändring af vigtigare sakförhållanden. Deremot, och på skäl som jag närmare anfört i en vid Konstitutions-Utskottets utlåtande n:is 5 och 6 år 1870 fogad reservation, finner jag det både *nödigt och nyttigt* att redan nu besluta ändring i sådana stycken, der grundlagen lemnar allt för mycken ovisshet om dess mening, eller der den bokstafliga lydelsen måste föranleda annan påföljd än som kan anses hafva af grundlagstiftaren åsyftats, eller ock slutligen der *en* grundlagsbestämmelse kan finnas mindre väl öfverensstämmande med en annan. I enlighet med detta åskådningssätt går jag att underställa Konstitutions-Utskottet och Riksdagen förslag till några smärre förändringar i vissa punkter af vår Riksdags-ordning, att antagas såsom hvilande till slutligt afgörande vid nästa valperiods början.

1:o. Vid § 9.

Af denna paragrafs ordalydelse följer att t. ex. en person, som eger fastighet till taxeringsvärde af 79,000 riksdaler och derjemte är beskattad för en till 3,900 R:dr uppgående inkomst af kapital eller arbete, dock icke är till riksdagsman i Första Kammaren valbar. Att emellertid lagstiftaren icke afsigtligt kan hafva velat binda valbarheten vid blott endera förmögenhetskategorien, utan hufvudsakligen afsett ett visst mått, under den ena eller andra formen, af ekonomiskt oberoende, lär vara så mycket antagligare, som inkomstbeloppet och fastighetsvärdet ställts till hvarandra i det förhållande, att det förra just svarar emot den vanligen till fem procent beräknade räntan på det sednare. Genom sistnämnda omständighet blir ock lätt att omredigera stadgandet derhän, att äfven ett lägre fastighetsvärde i *förening* med en viss inkomst må medföra valbarhet.

Följdriktigheten kunde visst synas fordra att föreslå enahanda ändring i §§ 14 och 19 beträffande valbarhetscensus till *Andra* Kammaren, men då der icke förekommer någon proportion mellan fastighets- och inkomstcensus, samt med hänsigt dertill att, så snart verkligt behof förekommer, valrätts- och valbarhetsvillkoret till *Andra* Kammaren antagligen skall komma att nedflyttas till den gräns som intimiteten emellan representationsformen och kommunal-institutionen synes från början bort anvisa, så lär bestämmelsen om denna census kunna utan skada lemnas i hvarje hänseende oförändrad intill den tid, då både de 1,000 och de 800 finnas böra utgå.

Jag inskränker derföre mitt yrkande till det område, hvarinom verkligen förefinnes behof af att begränsningen icke hålles trångare än med

lagens innersta mening kan anses öfverensstämma, och får sålunda föreslå:
 att § 9 omredigeras så, att valbarhet till Första Kam-
 maren äfven tillerkännes den, som är och under tre år
 före valet varit beskattad för så stor inkomst af kapital
 eller arbete, att denna sammanlagd med en efter fem för
 hundra beräknad ränta å under samma tid egd fastig-
 hetstaxeringsvärde uppgår till minst Fyra tusen R:dr.

2:o. Vid § 13.

I denna §:s 2:dra moment förekommer det stadgande, att domsaga med större folkmängd än 40,000 skall »så vidt ske kan häradsvis» i två valkretsar indelas. Genom valkretsarnes bestämmande efter härader, med ett stadgadt minimum och maximum af folkmängd för hvarje valkrets, skulle efter min uppfattning lagstiftaren på ett lyckligare sätt hafva ordnat valkretsarne på landet än medelst indelning efter domsagor, hvilkas områden, särskildt med afseende på den väntade omorganisatio- nen af underdomstolarne, måste i högre grad än häradernas vara utsatta för framtida rubbning. Då emellertid domsagorna nu en gång blifvit såsom valkretsar bestämda och någon klagan häröfver ej hittills före- sports, så har jag icke velat ifrågasätta annat än att det nuvarande för- hållandet skall i hufvudsak fortfara, men anser deremot att härmed icke låter lämpligen förena sig bibehållandet af den ofvan citerade bestäm- melsen om att folkrikare domsaga skall »så vidt ske kan häradsvis» för- delas, enär tillämpningen häraf kommer att äfven inom den närmaste framtiden flerstädes medföra olägenheter. Då nemligen hvarken något minimum eller maximum af folkmängd är för valkrets å landet bestämdt, så är tydligt att fördelning efter härader af domsaga med folkmängd utöfver 40,000 *ej* är *omöjlig*, utan *kan* verkligen ske, och således, efter nuvarande bestämmelse, äfven *måste* ske i hvarje fall der domsagan inne- fattar mera än *ett* härad. Men lika uppenbart är, och kunde genom många exempel visas, att stadgandet om sådan fördelning redan haft och framdeles måste flerstädes hafva den följd, att af de båda valkretsarne inom samma domsaga den ena blir två å tre, någorstädes till och med nio gånger så folkrik som den andra, eller att, der sådant kan undvikas, man måste i domsaga, bestående af t. ex. tre längs efter hvarandra liggande härader, göra det mellanliggande, ojemförligt folkrikaste och genom sitt läge till fördelning lämpligaste häradet till *en* valkrets för sig, och bilda den andra genom förening af de båda yttersta, ehuru på

flera mils afstånd från hvarandra afskurna. Dessa missförhållanden hafva föranledt mig hemställa:

att orden i § 13 mom. 2 »så vidt ske kan häradsvis» må antingen utgå, eller ock förändras till »så vidt lämpligen ske kan» etc.

3:o. Vid §§ 16, 18.

De öfverklagade otydligheterna i §§ 16 och 18 synas hufvudsakligen härröra derutaf, att lagstiftaren från början, vid affattandet af valbestämmelserna, icke tänkt sig något annat valsätt för kommuner å landet samt för smärre städer än det medelbara, och att då sedermera genom insättning af mom. 3 i § 16 det omedelbara valsättet blifvit för sådana kommuner alternatift medgifvet, man förbisett behovet att omredigera de valen i allmänhet gällande stadganden, som affattats med uteslutande hänsigt till det medelbara valsättet. Häraf har föranledts ovisshet, dels om hvilken vid de omedelbara valen är att anse såsom valförrättare, dels om den dag då valförrättningen skall anses afslutad, möjligen behöflig lottning verkställas, fullmakten dateras och besvärstiden taga sin början, och hvartill ytterligare kommer saknad af bestämmelse om tid för valens kungörande. Dessa brister skola tvifvelsutan framgent, oaktadt genom kongl. prejudikat villrådigheten borde i flera fall vara häfd, gifva anledning till en mängd klagomål intill dess tydliga bestämmelser i Riksdags-ordningen införts. Detta skulle lättast ske genom att i sin helhet omskrifva ifrågavarande §§; men för att såvidt möjligt undvika ändring af den redan antagna lydelsen, har jag tänkt mig såsom lämpligast att man, med bibehållande i det hufvudsakliga af mom. 3 i § 16, och utan förändrande af mom. 1 och 3 i § 18, men med uteslutande af det i mom. 2 af sistnämnda § befintliga stadgande om kommunallagens tillämpning, införer i det sistnämndas ställe bestämmelse om tid för kungörandet af såväl omedelbart som medelbart riksdagsmannaval, samt i ett nytt 4:de moment af § 18 intager ett stadgande om det omedelbara valets begynnande och afslutande.

I § 16 hafva följande smärre förändringar synt mig erforderliga, nemligen:

I mom. 3: att vid de mot slutet förekommande orden »för rösternas sanmanräknande och fullmagts utfärdande åt den, som de flesta rösterna erhållit», tillägges att jemte valprotokollen äfven den följda röstlängden och de afgifna röstsedlarne skola till valförrättaren insändas, och detta ofördröjligen.

Mellan momenten 3 och 4: att här insattes ett nytt moment med en i enlighet med vunnet prejudikat affattad bestämmelse om, att, der delar af samma kommun tillhöra särskilda domsagor, gäller i allmänhet, i fråga om elektors- eller riksdagsmannaval, för hvarje sådan del hvad om hel kommun är stadgadt; dock att, der sådan del icke innefattar ett visst minimum af folkmängd, den skall gemensamt med närmaste kommun inom den valkrets den tillhör deltaga i elektors- eller riksdagsmannaval. Ett sådant tillägg har visat sig behöfligt; ty ehuru visserligen enligt kongl. prejudikat man bör så förstå hvad som säges dels i § 13 mom. 2 om »en riksdagsman för hvarje domsaga», och dels i § 16 mom. 1 om »val inför kommunalstämmans ordförande», att denne sistnämnde har att förrätta särskilda elektorsval eller, hvad de omedelbara valen angår, upptaga vid särskilda sammanträden röstsedlar från smärre eller större till olika domsagor hörande delar af kommunen, så framgår dock detta icke tydligt af nuvarande stadganden, hvilka ännu ofta förstås och tillämpas sålunda, att utan utlysning af några valsammanträden för smärre, till annan domsaga hörande kommundelar, de valberättigade kommunmedlemmarne inom sådana delar medgifvas utöfva sin valrätt vid riksdagsmannaval för en domsaga som de ej sjelfva tillhöra. Då emellertid konsekvensen af den allmänna bestämmelsen leder till den orimlighet, att inom en mycket liten till främmande domsaga hörande kommundel valsammanträde kan behöfva hållas med en enda hemmansegare, så synes mig ett folkmängds-minimum böra fixeras.

I nuvarande mom. 4 eller enligt mitt förslag, mom. 5: att orden »på sätt om val till stadsfullmäktige är stadgadt» må utgå. Ett skäl härtill synes mig vara att grundlagen icke bör utan ändamål hänvisa till stadganden i kommunallagen, minst sådana som äro af föga väsendtlig art. Men derjemte lära de angifna förhållandena svårigen kunna anses med hvarandra jemförliga. Stad kan nemligen visserligen kretsvis verkställa val af stadsfullmäktige; men hvar och en af dessa blifver dock såsom stadsfullmäktig representant, ej blott för någon viss valkrets inom staden, utan för staden i dess helhet. Vid riksdagsmannaval åter, tillämpningen må vara hvilken som helst, synes mig lagstiftarens mening tydligen hafva varit, att den valde må åtminstone kunna representera blott en särskild valkrets inom staden; en uppfattning, som vinner stöd ej blott deruti, att i detta moment indelningen i valkretsar bundits vid vilkoret af att *flere* riksdagsmän skola för staden utses, utan äfven i § 27, der i fråga om afsägelse förutsättes möjligheten att någon blifvit vald till ledamot af »*vendera* Kammaren för två eller flera valkretsar», hvilket, hvad Andra Kammaren angår, icke skulle

grundlagsenligt kunna inträffa, derest ej lagstiftaren afsett stad indelad i valkretsar för val af riksdagsmän representerande hvar sin valkrets.

Jag får således föreslå, vid § 16:

att mot slutet af mom. 3 efter orden »och skall för rösternas sammanräknande och fullmakts utfärdande åt den som de flesta rösterna erhållit», må komma att följa »valprotokoll jemte den följda röstlängden och de aflemnade röstsedlarne ofördröjligen insändas, för kommunerna å landet» etc.

att mellan mom. 3 och 4 insättes ett nytt moment med innehåll, att, der å landet delar af samma kommun tillhöra särskilda domsagor, gäller i allmänhet, i fråga om elektors- eller riksdagsmannaval, för hvarje sådan del hvad om hel kommun är stadgadt, dock att, der sådan del icke innefattar större folkmängd än trehundra personer, den skall deltaga i elektors- och riksdagsmannaval med närmaste kommun inom den valkrets den tillhör; samt

att i sista momentet orden »på sätt om val till stadsfullmäktige är stadgadt», må utgå.

Vidare föreslås vid § 18:

att med uteslutandet af mom. 2 i dess ställe insättes ett nytt moment af innehåll att omedelbart riksdagsmannaval kungöres minst åtta dagar före den för valet bestämda tid, samt val genom elektorers så tidigt, att elektorsval må kunna kungöras lika lång tid innan det bör hållas; samt

att i paragrafen tillsättes ett 4:de moment, innehållande att vid kungörandet af de omedelbara riksdagsmannavalen inom valkretsar, bestående af två eller flera kommuner å landet eller städer, utsättes af valförrättaren ej mindre den tid då valet bör inom de särskilda kommunerna samtidigt begynna, än äfven tid och ort för valets slutliga handläggning.

4:o. Vid § 23.

Enligt denna paragrafs bokstafslydelse skulle den riksdagsman, som genom fyllnadsval efter afgången ledamot eller efter ett besvärsmåls slutliga afgörande först under riksdagens lopp sin fullmakt mottagit,

kunna anses berättigad uppbära oafkortadt arvode för hela riksdagen, enär hvarken de i mom. 1 uppräknade undantag omfatta detta fall, och det ej heller lärer kunna hänföras till det i mom. 2 förekommande stadgande, som afser försummelsen att i rätt tid sig inställa. Vidare förekommer mot denna §, att bestämmelsen om afdrag på arvodet, då riksdag tidigare än efter 4 månader afslutas, gäller endast för det fall att Konungen före nämnda tid upplöser riksdag. Uppenbarligen bör dock detsamma gälla, äfven derest riksdagsarbetet kan af andra anledningar tidigare afslutas.

Jag föreslår således vid § 23:

att i mom. 1 orden »Konungen upplöser riksdag» må utbytas mot orden »riksdag afslutas»; samt

att till mom. 2 fogas det tillägg, att samma afdrag göres för den, som sitt riksdagsmannaupdrag så sent emottagit, att han ej förr än efter riksdags början kunnat sig inställa.

5:o. Vid § 33.

Den enda ovilkorligen föreskrifna och förestafvade edgång, som ännu i våra grundlagar kvarstår, är talmanseden. Under alla förhållanden icke någon vän af öfverflödiga eder, och förvissad att talmännen skulle hädanefter lika pligttroget som hittills fullgöra sina åligganden utan att dertill vara edsvurne, har jag till ett förslag om ifrågavarande eds borttagande funnit en särskild bestämd anledning i det riksdagsbeslut af 1870, i följd hvaraf riksdagsmannaskap icke vidare är vid någon viss trosbekännelse bundet. Då det nemligen vore lika oförenligt med aktningen för en af staten ännu erkänd konfession som med skyldigt undseende för den i öfvertygelsen afvikande främmande trosbekännaren, att af t. ex. en mosaisk bekännare fordra edgång vid »evangelium», men denne dock i vår grundlag icke är från talmansbefattning utesluten, så skulle, äfven förutsatt att icke en Kammare kunde till hela antalet komma att bestå af nyssnämnda bekännare, kvarståendet af föreskriften om talmanseden dock indirekt medföra en *inskränkning* i Konungens valfrihet vid utöfvandet af det honom i vårt nya representationsskick bibehållna prerogativ, måhända till skada för ärendenas behandling i sådana fall, då de yppersta förmågorna just vore att finna hos den, af hvilka eden icke kunde afläggas. Sådant kunde visserligen ock hjälpas genom endast utbytande af eden mot en edlig försäkran, såsom nyligen skett

med jurymannaeden i tryckfrihetsmål; men då hela föreskriften särdeles väl kan undvaras, har jag icke tvekat att föreslå dess uteslutande.

I sammanhang härmed, tror jag man lämpligen kunde jemväl utesluta de onödiga ceremoniela föreskrifterna om deputation och begärande af talmän.

Jag får således hemställa:

att allt, som i § 33 förekommer om edgång, deputation och begärande af talmän, må utbytas mot ett enkelt stadgande om talmännens utnämmande.

Om remiss till vederbörligt Utskott anhålles.

Stockholm den 14 Februari 1872.

Rich. Ehrenborg.

N:o 199.

Af Herr **A. F. Pettersson**: *Med förslag till ett tillägg till 12 § Riksdags-ordningen.*

Enligt 12 § Riksdags-ordningen eger riksdagsman i Första Kammarren afsäga sig denna sin befattning. Att sådan afsägelse skulle kunna återkallas, sedan den blifvit i vederbörlig ordning afgifven, kan visserligen icke hafva varit de statsmakters mening hvilka stiftat denna grundlag. Förgäfves söker man också deri hvarje anledning till antagande af en slik återkallelserätts tillvaro. Vid ett landsting förliden höst, har den dock blifvit satt i utöfning och, understödd som den blifvit af länsstyrelsen och tingets ordförande, lyckats göra sig gällande. Svårligen lär det kunna förnekas, att, med bibehållande af sagda rättighet till återkallelse af riksdagsmannas-afsägelse, (en rättighet för hvars begärande, om den frigifves, gränsen icke låter sig uppdraga), förknippa sig olägenheter af den eftertänkligaste beskaffenhet. Utom det att i följd deraf urtima landsting kan sammankallas och upplösas utan annat resul-